

Földi Tamás hetvenéves

A magyar közgazdász társadalomban vannak iskolát teremtő tudósok, szűkebb szakterületükön megkerülhetetlen mesterek, másoknak az idézettségi indexe imponáló. És ritkán ugyan, de felbukkannak olyan személyiségek is, akik úgy teszik a „jót s jól”, hogy közben a háttérben maradnak. Közvetítenek, megszerveznek, összehoznak, kijárnak: konszenzusteremtő képességükkel lehetetlen helyzetekből (és lehetetlen emberekből) is kihoznak mindent, ami kihozható. Mindig valami új dolgon jár az eszük, örökös gründolási lázban élnek, soha sincs nyugalom sem bennük, sem körülöttük, életük elképzelhetetlen folytonos stressz nélkül. Ilyen, alkotó módon örök nyughatatlan ember az idén hetvenéves Földi Tamás.

Orvostanhallgatónak indul, de hamar rájön, hogy az ember a társadalomban jobban érdekli, mint a műtőasztalon: átiratkozik, és közgazdaságtant tanul. Végzés után Pach Zsigmond Pál tanítványaként Berend T. Ivánnal és Ránki Györggyel együtt kezd mint a magyar gazdaságtörténet egyik ígéretes tehetségű fiatal kutatója, de a történelem szele lesodorja a pályáról. A szükségből erényt csinál, először, de nem utoljára élete során: kitanulja a könyvtárosi és dokumentációs szakmát, és rövid idő múlva már nemzetközi dokumentációs szervezetek vezető testületeibe választják meg. Közben kutat, ír, szerkeszt, szervez. 1966-ban létrehozza az Acta Oeconomicát, a nyugati kutatók sokáig egyetlen – a rendszerváltásig mindenképpen legtöbbször forgatott – Kelet-Európában kiadott angol nyelvű tájékoztatói forrását a „reális szocializmus” világáról. Hosszú éveken át az Acta az egyetlen olyan kelet-európai folyóirat, amelynek cikkeit a Journal of Economic Literature kivonatolja. A rendszerváltozás előtt fiatal (és kevésbé fiatal) kutatót nemigen érhetett nagyobb megtiszteltetés, mint a cikkét publikálásra kérő telefonhívás az Acta szerkesztőségéből.

A hetvenes évek közepén, a reformok apálya idején ismét járatlan útra lép. Létrehozza, kiverekszi a Közgazdasági Információs Csoportot, vagy ahogy a szűkebb szakma ismeri: a KICS-et, egy miniatűr szakmai műhelyt, ahol a közgazdaságtant és a publicisztikát sajátosan kombináló tanulmányok készülnek a kelet-európai országok gazdasági helyzetéről, az ottani reformok állásáról, a Közös Piacról és az Egyesült Államok gazdaságáról, a kelet–nyugati kapcsolatok különféle aspektusairól, de olyan egzotikus témákról is, mint az atomenergia környezetvédelmi kérdései vagy a szovjet katonai ipari komplexum gazdasági jelentősége.

Ezekről és még igen sok más témáról akkor jelennek meg a KICS anyagai, amikor nincs még kialakult kép a szakmai-politikai köztudatban az adott téma majdani jelentőségéről, amikor még nem kristályosodtak ki az értékítéletek, magyarán szólva, amikor legtöbbször még komoly tétje van annak, hogy Magyarországon a gazdasági döntéshozók kitől és mit hallanak először egy adott témakörben. A tanulmányokat a témák sokrétűsége ellenére összefűzi egy közös szál: a progresszió melletti kiállás, a feltétel nélküli reformelkötelezettség és a szókimondás igénye. E pozitív vonásoknak azonban komoly áruk van. A tanulmányok a szerzők és a szerkesztők neve nélkül jelenhetnek meg, és viszonylag szűk körben terjeszthetők. A nyilvános fórumokon gyakran az eredeti tanul-

mányok megszelídített változata jelenhet csak meg, de néha az sem. A „balhét”, ha van, a KICS vezetője, Földi viszi el.

A KICS ma már csak legenda. Legenda, amely arról szól, hogy hinni lehet a leírt szó erejében, abban, hogy ha csak csekély mértékben is, de jobbra lehet tenni egy lényegében rossz rendszert, akkor ezt a lehetőséget nem szabad kihagyni; hogy egy kutatónak, akkor is, ha kockázatos, egy jó ügy érdekében el kell mennie a lehetőségek határáig, s ha lehet, még két lépéssel tovább. A KICS legendája arról is szól, hogy nem csak hogy rossz munkát nem, de „majdnem jót” sem adunk ki a kezünkből: ötödszörré is átírunk egy tanulmányt, ha még mindig lehet jobb, érthetőbb, színvonalasabb, mint az előző változat. És végül, de nem utolsósorban arról is szól a történet, hogy lehetséges a jó hangulatú párbeszéd különböző indíttatású és gondolatvilágú emberek között: Földi igazgatói szobájában vég nélkül folyt – általában péntek délutánonként, de igen gyakran máskor is – a „világmegváltás” a KICS-dolgozók és a külső vendégek beszélgetései során. A hetvenes és nyolcvanas években e szoba (amúgy legendásan ronda) hupinarancs színű foteljeiben üldögélve, békésen együtt kávézik és beszélget számos a rendszerváltás után majd más-más politikai pártban kulcsszerepet kapó közgazdász.

A rendszer gonosz tréfával búcsúzik Földitől, aki hosszú éveken át elképesztő szellemi energiával dolgozott egy négynyelvű közgazdasági értelmező szótáron, amelyik elsősorban nem egyik nyelvről a másikra, hanem a tervgazdaság gondolatvilágából kiindulva a piacgazdaságéra és *vice versa* fordította le és értelmezte a közgazdász szakma alapkifejezéseit. A munka még az utolsó számítógép előtti években folyt, kézzel, cédulázva, kínlódva. A publikálás ezer és egy okból – nem Földi hibájából – éveket késett: és ami világszám lehetett volna néhány évvel a rendszerváltás előtt, merő gazdaságtörténeti érdekességgé válik 1990-ben. Nem lehet kétségünk azonban afelől, hogy lesz még ez a könyv a késői szocializmust kutató majdani gazdaságtörténészek generációinak alapvető segédeszköze.

A rendszerváltást követően, amikor végre minden szabadon megírhatóvá vált, a KICS és „belső” publikációi is túlhaladottá váltak. A csapat szétrajzott: volt, aki kutató maradt, mások politikusok, vállalkozók, az új hatalom vagy az ellenzék politikai döntéseinek előkészítői lettek. Az *Acta Oeconomica* különös helyzete is megszűnt, sorra jelentek meg a volt szocialista országokban az angol nyelvű társadalomtudományi szakfolyóiratok.

Földi gyorsan és eredményesen alkalmazkodott az új világ körülményeihez. Az *Acta*, amely korábban a közgazdasági szaklapok szokásos repertoárja mellett elsősorban szocialista országok reformjairól tudósított, 1989 után az átmenet kutatóinak jelentős fórumává vált. A döntések előkészítésében, a háttér-információk gyűjtésében és az alapkutatások szervezésében és finanszírozásában szerzett tapasztalatait pedig az általa szervezett Politikai Tanulmányok Intézetének élén használítja.

Nehéz elhinni, hogy Földi Tamás már hetvenéves. Megvalósításra váró ötlete biztos kétszer hetven évre való van még. Kedves Tamás, jó egészséget kívánunk jól ismert és sokszor megcsodált alkotó türelmetlenséged minél teljesebb kiéléséhez. Isten éltesen sokáig!

Richter Sándor